

Wim Peeters

Terug naar het midden

Herinneringen van
een katholieke boomer

DE BOOG

INHOUD

Ter inleiding.....	13
Terug naar het midden.....	13
Kinderjaren.....	15
Een kleine katholieke stad.....	15
Mondelinge overlevering.....	17
Venlo in de jaren vijftig.....	21
Kleine burgers.....	24
Op stap.....	25
Naar school.....	28
Een bewogen maand.....	35
Het priesterschap?.....	36
Een zuil op drijfzand.....	40
De zes stroomversnellingen.....	51
1. Mgr. Bekkers' tv-praatje.....	51
<i>"Ze hebben ons voor de gek gehouden"</i>	54
<i>Excurs: een eigen universiteit en een eigen omroep</i>	56
<i>"Het jaar waarin twee grote mannen stierven"</i>	58
<i>Een grote verandering</i>	59
<i>Een golf van veranderingen</i>	61
2. "Vroeger dacht men... maar nu weten wij...".....	64
3. De afschaffing van talloze volksdevoties.....	65
<i>Vertalen</i>	75
4 De Kladderadatsch.....	77
5. De biecht.....	83
6. De grootseminaries.....	85

Een alternatief?	87
Naar huis.....	88
Amsterdam	92
Het alternatieve leven	94
Bij de krant.....	97
Annette	102
Terug naar de kerk	104
In Utrecht	108
De Kerk in de jaren zeventig	110
Isolement.....	111
Het gevoel blijft	115
In het onderwijs	118
Twee nieuwe pausen.....	121
De Bijzondere Synode	125
In Den Bosch.....	127
<i>It takes a village</i>	129
Welkom mgr. Ter Schure.....	133
Pausbezoek	136
Bij het Katholiek Nieuwsblad	141
Het CRK (Contact Rooms Katholieken)	146
De ontmoeting	151
Op reis door Europa	153
Parijs	154
Frankfort	157
Assisi.....	158
Joegoslavië	161
Gemeenschap en Bevrijding in Nederland	161
Vertalen.....	162
Bezinning	164
De Meeting in Rimini	169

Buttiglione	170
School van de Gemeenschap	171
Priesteropleiding	172
<i>Ad limina apostolorum</i>	174
De ontkerstening van de politiek	176
Schisma	179
De Verlosser van de Wetenschap	181
Mgr. Bomers.....	183
1989.....	185
Naar Azië.....	187
Korea en Hongkong.....	188
Een bijzondere tijd	193
De Sint-Jozefschool	193
Oekraïense katholieken	195
Tsjernobyl.....	197
Het Midden-Oosten	200
Een wonderbaarlijke redding	202
“De Dominicaanse Connectie”	203
500 jaar christendom in Amerika	205
“De moraal brengt ongeluk”	209
Een sterke vrouw.....	210
Nederland kiest voor euthanasie	211
<i>Rumor in casa</i>	212
Terug naar Flores	215
Een zilveren huwelijkspremie	218
Oost-Afrika.....	222
Een nieuwe hoofdredacteur.....	223
Van Midden- en Zuid-Amerika naar Oost-Europa	224
De laatste grote buitenlandse reportage: de Filipijnen	228
Wereldjongerendagen in Parijs	229
Het Wereldwijde Web	232

Een hobbelige start in Haarlem.....	233
Het IKI.....	234
Kennismaking met oud-katholieken.....	237
Onderscheidingen.....	239
Mgr. Bomers overleden.....	240
Verbinding.....	243
Terug naar het midden	247
Dankwoord	251
Register	253

Ter inleiding

Terug naar het midden

Ergens in het begin van de jaren nul vroeg de bisschop van Haarlem, mgr. dr. Jos Punt, mij of ik er niet voor voelde om de ontwikkelingen in de Kerk van de voorafgaande halve eeuw op papier te zetten. We scheelden niet zoveel in leeftijd – beiden zijn wij *boomers* – en bleken vaak overeenkomstige jeugdervaringen te hebben. En allebei vroegen we ons af, hoe het toch mogelijk was geweest dat de Nederlandse katholieke traditie en volkscultuur (en daarmee het geloof?!) in enkele tientallen jaren goeddeels verdwenen waren.

Ik besloot dit na mijn pensionering aan te vatten; eerder had ik, met een drukke baan en dito gezin, daarvoor geen tijd. Maar het ging helemaal anders: in 2013 werd op Witte Donderdag *acute myeloïde leukemie* vastgesteld en belandde ik van de ene op de andere dag in een leven waarin anderen mij vasthielden en leidden en ik tot afwachten en vertrouwen gedoemd was. Inderdaad, alle voorwaarden voor een werkelijke beleving van mijn geloof, dat ik al tientallen jaren uitdroeg maar dat nog maar weinig beproefd was.

Het ziekbed bleek een grandioze ervaring: aan den lijve voelde ik nu van uur tot uur wat mijn leermeester Luigi Giussani als definitie van de mens geeft: “Ik ben Jij die mij maakt.” Als een bijzondere genade van troost en sterking ervoer ik helemaal in het begin, op 14 april 2013 in mijn ziekenhuiskamer, de aanwezigheid van Christus. Chemo’s, bestralingen, stamceltransplantatie en enkele tientallen operaties zijn de stappen geweest in een proces van toegroeien naar mijn bestemming: “Jij die mij maakt.”

Inmiddels ben ik er lichamelijk niet sterker op geworden, en mijn concentratievermogen is verminderd. Het opschrijven van deze herinneringen heeft dan ook lang geduurd, en ik ben blij en dankbaar dat ik dit verhaal nu heb verteld.

Verwacht hier geen autobiografie. Evenmin een geschiedenis. Wat ik geprobeerd heb te beschrijven zijn mijn herinneringen aan de ontwikkelingen in de katholieke gemeenschap. De beschreven periode is die van de tweede helft van de twintigste eeuw. Mijn bedoeling is om aan mijn (klein) kinderen en hun generatiegenoten te laten zien hoe het geestelijke en culturele klimaat van met name Nederland in die toch vrij korte tijd is veranderd. Ingrijpend veranderd. En ook hoe belangrijk het is om steeds het midden te zoeken en te bewaren. Niet allereerst in de politiek, maar vooral in het denken en oordelen. Het midden houden betekent niet kleurloos “met de grote hoop meedrijven”, maar juist het tegendeel. *Koers houden tegen de stroom in*, zonder weggedrukt te worden naar de ene of juist de andere kant.

Samen met Ben van de Venn – u leest over hem elders in dit boek meer – heb ik begin jaren zeventig een omslag gemaakt, van het ons vertrouwde alternatieve leven in de zestiger jaren naar het onbekende. Als we spraken over wat er gaande was in die jaren '70-'71 vielen al gauw de woorden “terug naar het midden”. Wat we ermee bedoelden was ons duidelijk. Aan de ene kant moesten we terug, weg van de weliswaar uitdagende maar toch ook lege tegencultuur. Anderzijds mochten we, zo vonden wij, niet doorschieten naar wat toen erg in was: het marxisme dat door de meeste aanhangers overigens beleefd werd als folklore. Overdag studeerde men voor een mooie toekomst en 's avonds werd er in lees- en gespreksgroepen gediscussieerd over het historisch materialisme; alleen de harde communistische kernen, die er zeker ook waren, bereidden zich voor op een echte revolutie. Maar niet alleen nihilisme en marxisme dienden volgens ons vermeden te worden. Ook het brede veld van nieuwe burgerlijkheid dat zwolg in luxe mochten we niet betreden. Wat ons restte was de voorbije christelijke samenleving. Een utopie dus die stimulerend werkte. En die uiteindelijk geen utopie bleek, maar werkelijkheid.

Kinderjaren

Een kleine katholieke stad

Ik ben geboren op 15 november in het Heilig Jaar 1950. Dat het een Heilig Jaar was geweest merkte ik later, toen ik de bijzondere brief kon lezen die ingelijst op mijn kamertje hing. Mijn vader was eerder dat jaar op pelgrimage in Rome geweest en had daar de doopsel- en huwelijkszegens gezien. Bij mijn geboorte had hij een doopzegen besteld, prachtig gekalligrafeerd met roodgekleurde kapitalen. Twee waren er in blauw, waarvan de inkt verbleekte, zodat ik mij, toen ik net kon lezen, afvroeg wat dat toch wel betekende: "rief van deldom". Het was geheimzinnig, ik was er trots op en vroeg er niemand naar. Uiteindelijk vulde ik het aan tot "Brief van Adeldom", maar nog steeds was het fijne me niet duidelijk.

Mijn geboortestad is Venlo, destijds een provinciestadje met zo'n 30.000 inwoners, exclusief het op de westelijke Maasoever gelegen Blerick.

Omdat er complicaties waren bij de bevalling ontving ik een zogeheten "nooddoopsel" van de rector van het ziekenhuis en daarbij de naam Johannes. (Een nooddoopsel is de enkele doopformule en de begieting met water wanneer de levenskansen van het kindje bij de bevalling laag zijn). Enkele dagen later volgde de wat feestelijker plechtigheid (zonder doopsel dus, we zijn geen wederdopers) waarbij ik de namen Wilhelmus, Lebuïnus, Petrus en Maria kreeg. Wilhelmus heette ik naar mijn peetoom, zoals destijds gebruikelijk in onze familie, Petrus naar mijn peettante (Nellie, van Petronella) maar Lebuïnus was een naam die eruit sprong. Het was een heilige die als missionaris gewerkt had in Salland, waar mijn moeder jarenlang voor de klas had gestaan. Ik was wel een beetje trots op de puntjes op de i. Later bleek dat een ijverige ambtenaar die had toegevoegd.

Het Latijn kent immers geen trema. En zelf heb ik deze verschrijving altijd gekoesterd. Op Wilhelmus kom ik elders terug.

We waren met velen, de kinderen die in 1950 in Nederland geboren werden: wel 250.000. Niet zoveel als in 1946 toen er maar liefst 284.000 ter wereld kwamen, maar veel meer dan in 2020: 168.000. We spreken dan ook over de naoorlogse *babyboom*, een explosie van vruchtbaarheid die aanhield tot de pilknik en de seksuele revolutie van '60. Het begrip *babyboomer* wordt in engere zin wel gebruikt voor iemand die tussen 1946 en 1956 geboren is. We waren een bevoorrechte groep, zeker gezien vanuit het perspectief van vandaag. Ga maar na: het was een generatie die volop zou profiteren van goed onderwijs en die opgroeide in een samenleving die volop rekening hield met kinderen. Kom daar nu nog eens om. Het was ook de laatste generatie die vrijwel uitsluitend door de eigen, natuurlijke ouders is opgevoed. Wat dat wil zeggen speure men na in de sprookjes. Voor reus leze men stiefvader, voor heks stiefmoeder.¹ Bovendien vormden wij de eerste generatie die over het algemeen in betrekkelijke welvaart volwassen werd. Tevens de laatste die maar beperkt met "het scherm", in welke vorm dan ook, zou opgroeien. En ten slotte leefden wij in een van de culturele bubbels van de zuilensamenleving: je werd groot met een duidelijk pakket aan waarden en tradities, wat het mogelijk maakte om in vrijheid je eigen keuze te maken. Heel anders dan vandaag: alles wat christelijk is in onze rijke traditie is uit het reguliere onderwijs gebannen. Je kunt er niet mee spotten, je kunt er niet warm voor lopen, het kan nooit deel worden van je culturele bagage: het ontbreekt, het is er niet. Nee, de meeste Nederlandse kinderen van vandaag hebben die luxe van een eigen culturele achter-

¹ Ina Boudier-Bakker schreef hierover een nog altijd interessant essay: *De verschijningen der menschenziel in het sprookje* (Amsterdam 1933).

grond, die bij alle cultuurvolken vanzelfsprekend aanwezig is, niet meer. Toegegeven, in de vroegere zuilensamenleving was iemand als Willem van Oranje duidelijk een zeer omstreden figuur – door sommigen bestempeld tot Vader des Vaderlands, die het Nederlandse volk uit de Spaanse klauwen had bevrijd, door anderen als iemand die zijn geloof aan de wilgen had gehangen teneinde de nieuwe machthebbers, de protestanten, ter wille te zijn. Maar vandaag weten de meeste kinderen niet meer dat er überhaupt een Willem van Oranje heeft bestaan.

Niet dat zich nu een algemeen relativisme heeft meester gemaakt van onze samenleving, waar het het kind betreft, integendeel. Er zijn nieuwe waarden, kinderrechten die wij inmiddels vanzelfsprekend vinden: het recht van kinderen om door twee mannen te worden opgevoed, bijvoorbeeld; het recht van ongeboren kinderen met mogelijke genetische deficiënties om tijdig gedood te worden; het recht van kinderen om in een anonieme opvang hun peuter- en kleuterjaren te slijten onder de hoede van mannen en vrouwen die doorgaans van minder cultureel niveau zijn dan de natuurlijke ouders; het recht van kinderen om hun eigen (on)geslacht(elijkheid) te kiezen, het recht van kinderen om in laboratoria verwekt te worden. Dat is de rechtszekerheid en de culturele achtergrond van veel kinderen van vandaag.

Mondelinge overlevering

Mijn familie van vaderskant – de Peetersen dus – woont al meer dan drie eeuwen in Venlo. In 1718 vestigde Matthijs Peters (naar de Rijnlandse spelling met één *e* geschreven) zich vanuit Wetten – bij Kevelaer – in de kleine Hanzestad.

Bijzonder in de familie van vaderskant zijn de lange tussenvoeten tussen twee generaties. Zo kon het gebeuren dat mijn vader van zijn grootmoeder, die bij hen in huis woonde, hoorde vertellen van de veldtocht van Napoleon naar Moskou. Haar vader, mijn betovergrootvader dus, was als “kapitein” meegegaan – wat die overgeleverde rang ook

moge beduiden. Hij heette Stroux en was geboren in 1770 (!) in het witte stadje Thorn en werd als 63-jarige in een tweede huwelijk de vader van mijn overgrootmoeder.

Mijn vader vertelde het verhaal van een warme zomeravond, toen *zijn* vader, procuratiehouder bij een gloeilampenfabriek, hem naar buiten nam om te luisteren naar wat het gerommel van onweer in de verte leek. "Dit mag je nooit vergeten", zei hij tegen de kleine. "De Pruisen bombarderen de forten van Luik." (Voordat men vliegtuigen ging gebruiken in de oorlog betekende bombarderen: beschieten met bombarde, kanon, mortier of houwitser). Het geluid van de Duitse houwitsers, de "dikke Bertha's", droeg op die augustusavond in 1914 meer dan negentig kilometer, je kunt het honderd jaar later bij wijze van spreken nog horen! Er zat dus de nodige geschiedenis in onze familie! Je kunt je voorstellen dat, toen ik *De kanonnen van Augustus* van Barbara Tuchman las, dit verhaal steeds op de achtergrond meespeelde!

Wat mijn opa toen nog niet kon weten, was dat het geschut bij Luik het einde inluidde van een Europa dat ondanks alle ideologische troebelen van na de Franse revolutie nog altijd christelijk mocht heten. Weliswaar hadden de regeringsleiders in Berlijn, Londen en Parijs hun geloof in Christus goeddeels verloren, de negen miljoen jongens die tussen augustus 1914 en november 1918 onder andere in de loopgraven van Lotharingen, langs de Somme, in de Picardie en West-Vlaanderen werden gedood waren voor het overgrote deel nog christenen.²

Het jaar 1917 was een rampjaar voor het christendom. In Mexico kwam, gesteund door de VS, een antikatholieke junta aan de macht, die tot in de jaren dertig een schrikbe-

² Meer nog dan *Im Westen nichts Neues* (Van het westelijk front geen nieuws) van Erich Maria Remarque geeft *To Every Man a Penny* (De werkers van het elfde uur) van Bruce Marshall een beeld van de bekoring van het nationalisme.

wind zou voeren dat aan duizenden katholieken het leven zou kosten.³ In Rusland vestigde de Oktoberrevolutie een communistische dictatuur. Vier jaar eerder was in Turkije een nationalistische campagne van start gegaan, die de christelijke Grieken, Armeniërs en Assyriërs decimeerde, een christenvervolging die *de facto* een einde maakte aan de zeven kerken van de Openbaring en daarmee aan het oudste land van het christendom.⁴ Het kruis is in onze cultuur tegenwoordig eigenlijk vooral nog het symbool bij iemands sterfdatum.

Zeventig jaar later, twee wereldoorlogen en talloze lokale conflicten verder, achtereenvolgens bewerkt door het nationalisme, het communisme en het nationaalsocialisme, kon de rekening worden opgemaakt: de socioloog Abram de Swaan stelt dat er in die decennia meer dan 200 miljoen mensen zijn gedood, van wie 170 miljoen door de eigen regering en 34 miljoen bij oorlogshandelingen. Aan de oorlogsgoden van het nieuwe heidendom, de Natie, de Heilstaat en het Duizendjarig Rijk, was een overvloedig offer gebracht.

De genadeklap kreeg het westerse christendom met de introductie van de pil, ontwikkeld door Gregory Pincus, een Amerikaanse geneticus van Pools-joodse afkomst, op initiatief van Margareth Sanger, een van huis uit katholieke Amerikaanse verpleegster met grote belangstelling voor de

³ Graham Greene beschrijft de existentiële verlatenheid van een priester gedurende deze vervolging in zijn magistrale roman *The Power and the Glory*, in het Nederlands ongelukkig vertaald met *Het geschonden geweten*.

⁴ Lees over deze vervolging bv.: *Ambassador Morgenthau's Story*. Vóór 1914 leefden er in Ottomaans Anatolië (Klein-Azië, het huidige Turkije) naar schatting 3 miljoen christenen: Grieken, Armeniërs en Assyriërs. Na 1924 waren er enkele tienduizenden over, de rest was gedeporteerd, vermoord of (in het geval van enkele honderdduizenden vrouwen en kinderen) gedwongen geïslami-seerd.

eugenetica, die, begonnen als idealiste, steeds meer beïnvloed werd door rassen theorieën zoals die zich lang niet alleen in Duitsland ontwikkelden. Met succes werd alle verband tussen seksualiteit en voortplanting losgelaten⁵, wat mede het gevolg was van de twee wereldoorlogen: er stierven zoveel jonge mannen, dat het voor de ideologen van de seksuele revolutie – Margareth Sanger en de nazi's die een rein ras wilden kweken – niet meer zo moeilijk was voor de ont koppeling van seksualiteit en voortplanting aanhang te vinden. Zo leidde het *tijdperk van de ontkerstening* het vaderloze tijdperk in, waar we nu middenin zitten.

Als symbool van de ontkerstening mogen de kerstbestanden van 1914 en 1915 gelden. Paus Benedictus XV had opgeroepen tot tenminste één vredige nacht met Kerstmis, en Duitse en Britse, later ook Belgische en Franse militairen, kwamen op Kerstavond 1914 uit de loopgraven en vierden samen Kerstmis, vaak compleet met misvieringen, uitwisseling van geschenken en onderlinge sportwedstrijden. Met harde hand werden deze initiatieven de kop ingedrukt: de nationalistische bevelhebbers moesten niets weten van zich tijdelijk verbroederende militairen, die een bedreiging vormden voor hun oorlogsplannen. Uiteindelijk is godsdienst de grootste vijand van elke ideologie. Zoals een bevriende priester, Joris Schröder, ooit zei: "De gelovige relateert – hij of zij brengt alles in relatie tot God." Ideologie

⁵ Wat dat voor de opvoeding bijvoorbeeld betekent: wij leerden als tieners dat we verantwoordelijk moesten zijn, dat hield concreet in: de consequenties aanvaarden als een meisje in verwachting bleek. Tegenwoordig is "verantwoordelijk": voorkomen dat er in geval van zwangerschap een kind geboren wordt. En die "verantwoordelijkheid" ligt exclusief bij de vrouw: zij is immers volgens de al een halve eeuw heersende ideologie "baas in eigen buik". Bazin zou misschien treffender zijn, maar is een taboe-woord.

daarentegen verabsolueert en dat, zo zagen de generaals in, biedt de mogelijkheid om je medebroeder aan de andere kant van niemandsland te zien als een beest. Aan het einde konden de oorlogsbaasjes, zelfs als zij verliezers waren, incasseren: *Kaiser* Wilhelm II kreeg niet de galg maar een alleraardigst kasteeltje in Doorn, op kosten van de Nederlandse belastingbetaler. Het begrip oorlogsmisdadiger moest nog gemunt worden.

Venlo in de jaren vijftig

Terug naar 1950. Mijn vader was instrumentmaker en mijn moeder onderwijzeres, beiden geëngageerde katholieken. Vader was, naast koorzanger, bijvoorbeeld ook lid van de Aartsbroederschap van de H. Familie. Alles leek – zeker in de ogen van een kind – katholiek in dat kleine handelsstadje in Limburg, en voor zover de zuil scheuren vertoonde bleven die vooralsnog onzichtbaar. Traditioneel is de Venloonaar liberaal, maar dat betekende niet dat alleen de VVD er bijzonder sterk was. Men stemde landelijk KVP, en bij de gemeenteraadsverkiezingen vaak op de Vrije Katholieken, een plaatselijke liberale lijst.

De belangstelling van de Limburger voor de rest van Nederland was beperkt. Daar woonden *Hollanders*. Hij had meer van doen met de directe burens, de Belzen en de Pruisen. Er waren goede redenen voor het gebrek aan nationaal enthousiasme bij de doorsnee-Limburger:

Verschillende steden in het Gelderse Overkwartier, waaronder Venlo, Roermond, Weert en Geldern, waren bij het Barrièretractaat van 1715 tot een soort van versterkte voorpost van “Holland” geworden. Venlo werd onderdeel van de Republiek en kwam te liggen in het Generaliteitsland Staats-Opper-Gelre. Behalve als buffer tegen de Fransen diende het wingewest om er hoge belastingen te heffen. De komst van de Fransen in 1794 werd er, zoals op veel plaatsen in het Zuiden, als bevrijding gezien. Er kwam een einde aan de protestantse overheersing. Ruim een eeuw